Latvijas spēks – tās cilvēkos

„Lai līdz skaistajam tiktu, sākumā jāstrādā”

LAURA KOVTUNA

Darba tikums un darbošanās prieks ir tas, kas VOLDEMĀRU MĀLIŅU uztur pie dzīvesspara un veselības, kā var secināt pēc ļaudonieša dzīvesstāsta. Voldemārs 28. maijā atzīmēja 90 gadu jubileju, ciemos sagaidot gan vietējās valdības vīrus, gan mīļo meitu, mazbērnus un citus sveicējus.

Tiekoties Voldemāra un Zinas Māliņu mājās uz sarunu, tiekam iesēdināti ērtos klubkrēslos, ko pirms gadiem 20—30 (sēžamo komplekts tapis laika gaitā) no kārklu klūdziņām darinājis pats mājas saimnieks. To jau tuvinieki un vietējie iedzīvotāji labi zina, ka Voldemāram jau labu laiku tāds hobijs, un reta esot tā māja Ļaudonā, kur nebūtu kaut kas no viņa pinumiem.

— Mans vectēvs bija sedlinieks, kas taisīja aizjūga piederumus un mazlietiņ arī pina. Acīmredzot, tur ir tas pirmsākums. Vectēvs ierādīja, un man tas aizgāja. Vecmammai pat bija krēslu nopinis. Kara gados kādas nedēļas bijām izdziti no mājas, kad fronte nāca. Kad atgriezāmies, māja bija izlaupīta un arī krēsls pazudis. Kaut ko līdzīgu esmu mēģinājis taisīt, bet tieši tāds nav sanācis. Viens ir tas, ka katram ir savs „rokraksts”. Vectēvam tas bija raupjāks, bet skaists, — atminas Voldemārs Māliņš. Arī viņa paša pinumu meistarība un dažādība ir vērā ņemama — jau minētie atpūtas krēsli, iespaidīgs grāmatu plaukts, puķu statīvi un uz grīdas liekami grozi ziedu vāzēm, protams, arī pītie groziņi. — Nu mēbeles ir atliktas maliņā, bet kādu groziņu pa ziemu uzpinu. Sevis mierināšanai var teikt — knibinos. Aizvadītajā ziemā kādus 15—20 groziņus vēl uztapināju. Ļoti labi ir tajās dienās, kad rodas kāda ideja — sēdi, pīn,

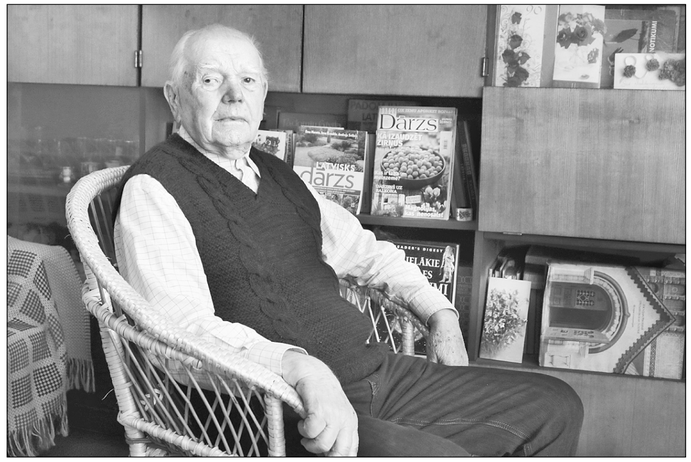

Voldemārs Māliņš, kas maija beigās nosvinēja 90 gadu jubileju, vēl joprojām nodarbojas ar klūdziņu pīšanu. Viņš atzīst — kad var radoši darboties, tad arī gadu nastu tā nejūt. **AGRA VECKALNIŅA foto**

un nekas vairs arī nesāp, — secina pinējs, kurš pirms vairāk nekā 30 gadiem ieguvis arī Tautas daiļamata meistara nosaukumu.

Zīmīgi, ka materiālu klūdziņām viņš audzē un apdarina pats. Atkarībā no ievākšanas laika un apstrādes procesa var variēt ar klūdziņu krāsu, ar ko savukārt dažādo iepīto rakstu vai darinājuma nokrāsu. Meistars atklāj: — Kā nāk rudens, klūdziņas ir jānovāc, pēc tam jāapdarina, jānovāra, jānomizo, jāsašķiro, un tikai tad var sākt pīt. Pīšana ir tas patīkamais darbs, jo tad jau kaut ko radoši veido. Bet, lai līdz tam tiktu, ir jāizdara arī praktiskās lietas, kas ir *šmucīgs* un apnicīgs darbs. Tas jau kā dzīvē — lai līdz tam skaistajam tiktu, sākumā ir jāpastrādā.

Savukārt darba gadi Voldemāram Māliņam bijuši saistīti ar ko citu — padomju saimniecību un ciema padomes vadīšanu, kaut pēc izglītības ir agronoms. Voldemārs pastāsta: — Pirmais darba norīkojums man bija uz tā laika Priekuļu šķirņu pavairošanas staciju. Bet, kad tur aizbraucām, teica: „Nē, jūs pieņemt nevaram, brauciet uz ministriju, būs cits darbs.” Tā es kādu laiku strādāju par zemes ierīkotāju, līdz armijai. Pēc armijas negribējās vairs klīst pa pasauli. Tad nozīmēja uz Stirnienes mašīnu un traktoru staciju (MTS), tagadējā Varakļānu novadā. Līdz kamēr kādā reizē mani ielika par priekšnieku. Nebiju ne ievēlēts, ne kā, tikai „ielikts”. Taisīja Barkavas sovhozu. Nepilnus divus gadus nostrādāju inspekcijā Madonā. Jāsaka, nepatika, jo tomēr esmu lauku cilvēks. Meirānos bija kolhozs „Ļeņina ceļš”, kur mani „ielika” par saimniecības vadītāju, arī priekšsēdētāju, līdz beigās mani atbīdīja uz Ļaudonu. Ļaudonā dzīvoju kopš 1971. gada, kad 20. jūnijā mani atveda un „ielika” par priekšnieku. Ziniet, pats gandrīz neko dzīvē neesmu izvēlējies, visur esmu praktiski „ielikts”.

Dažādu saimniecisko netaisnību dēļ ar laiku Voldemārs darbu uzteicis un pārcelts strādāt starpsaimniecību uzņēmumā „Arona”, vēlāk ievēlēts par ciema padomes deputātu, tad — priekšsēdētāju. Pēc pieciem gadiem šai vietā aizgājis pensijā.

Kādus viņš atminas kara gadus, pārmaiņu laikus? Voldemārs Māliņš atbild: — Gribas teikt, ka manai ģimenei laimējies. Karā negāja ne mans vectēvs, ne tēvs, ne arī es, un, paldies dievam, tas nav bijis jāpiedzīvo arī ne bērniem, ne mazbērniem. Bet tie gadi, varas maiņas tika pārdzīvotas. Atceros Ulmaņlaikus, kad man bija 13 gadu. Kaut ko jau kā puika atceros, arī 1941. gadu, kad nāca iekšā tā varenā tauta. Tāpat tā saucamais vācu laiks un „skaistā” kolektivizācija. No saimnieka četras govis paņem, vienu atstāj, kas skaitījās „kolektīva būšana”. Kas tikai nav bijis! Daudziem kolhozu sākuma gadi ir briesmīgā atmiņā, jo tad par vadītājiem lika lielākos kliedzējus un brēcējus, līdzskrējējus — ko tad viņi prata? Ap 1965. gadu sāka likt kaut cik sakarīgus cilvēkus, nebija *zelta laiki*, bet saimniecības vismaz sāka dzīvot.

Nedaudz aizdomājoties, viņš piebilst: — Ziniet, mūsu laikā jaunie dzīvo krietni labāk, nekā mēs kādreiz. Es tādā vecumā, kā mani mazbērni, vēl nemaz nesapņoju par savu mājokli, par savu mašīnu. Tas viss tikai laika gaitā.

Septembrī Māliņu ģimene atzīmēs vēl kādu nozīmīgu jubileju — kopdzīves 65. gadadienu. Jaunākā meita Ilma Nereta strādā Nacionālajā botāniskajā dārzā, vecākā meita strādāja par dakteri Jēkabpils pusē, bet 57 gadu vecumā diemžēl mira. Vecvecāki var lepoties ar četriem mazbērniem, kuri arī, galvenais, dzīvo un strādā Latvijā.

“Ar gadiem mainās dzīves vērtības”

IVETA ŠMUGĀ

Gatis Dunde, pēc 14 gadiem atgriezies mājās no darba un dzīves Anglijā, dalās atziņā, ka Latvijā, Rīgā, Madonā un savās mājās Lazdonas pagastā jūtas vislabāk.

No Lielbritānijas mājās uz palikšanu Gatis atgriezās pagājušajā vasarā.

Viņš atceras, ka pirmajā gadā, būdams Anglijā, mājās vispār nebraucis, jo ticis pilnībā ierauts darbā: — Ar laiku, protams, izjutu vilkmi uz mājām, jo gribēju satikt radus, draugus. Tad sāku braukāt uz mājām bieži — ik pēc trim vai četriem mēnešiem, jo draudzene tolaik studēja Latvijā, atšķirtība bija galvenais iemesls, kāpēc vilka atpakaļ. Latvija jau ir *super*, ja izlaiž drūmos rudens mēnešus vai agro pavasari, kad viss ir pelēks. Pēc tam sekoja jauns pavērsiens Anglijā, viss aizgāja attīstības virzienā, izbraukāju Dienvidāfriku, kur smēlos daudz pieredzes, iespaidu, ko, Latvijā esot, nebūtu guvis. Ja viss iet uz attīstību, tad arī darba daudz, ja stāv uz vietas, tā ir bremzēšana. Taču vienā brīdī — jau pēc 12 gadiem — atjēdzos, sak', kāda tam visam jēga, kad *dzenos* pa Angliju. Kur īsti esmu? Neesmu mājās, bet arī ārzemēs īsti nejūtos kā mājās. Mani visu laiku sāka vilkt uz

Gatis Dunde: — Uzskatu, ka sava ligzdiņa un dzīve jābūvē tur, kur labi jūties. Te ir mana zeme, te pat gaiss ir ļoti pozitīvs. **DĀVJA VECKALNIŅA foto**

Latviju, un pat nožēloju, ka tik daudz laika un enerģijas esmu atstājis citā valstī, bez tam — visu naudu tāpat nenopelnīsi. Tad nolēmu atgriezties.

Vaicāts, kā jūtas, kad jau gads pagājis pēc izšķirīgā lēmuma, jaunietis atbild: — Viss ir atkarīgs no vērtībām. Viens, atbraucot uz Madonu, teiks, ka te nekā nav, cits atkal apgalvos pretējo. Arī es teiksīu, ka te ir skaista daba, ezeri, biatlona, kartinga trase, te ir kinoteātris, te garšīgi var paēst... Te viss ir, tikai *raudātāji* to neredz. Tie *raudās* arī Anglijā vai citur. Sliņķu teiciens ir "Man valsts neko nedod". Arī pašam ir kas jādod pretī, jāstrādā, un par brīvu neko neviens nedod nevienā valstī. Taču to, kuri dzīvo uz nodokļu maksātāju rēķina, ir daudz. Te nerunāju par jaunajām māmiņām, senioriem, bet par spēcīgiem, jauniem cilvēkiem, kuri parazitē. Tie parasti sūdzas, ka nekā nav, bet īsti strādāt negrib. Jūtos šeit *forši*, kaut gan vēl urda nemiers un domas par nākotni, jo uzskatu, ka vēl stabili uz kājām neesmu nostājies — te viss jābūvē no jauna (profesija — celtnieks) jo liekas, ka dzīve sākas no jauna. Varbūt nožēloju, ka tik ilgu laiku nodzīvoju Anglijā — varbūt tur bija lielas cerības un drošības izjūta, arī dzīvot varēja labi. Taču — pienāk laiks, kad sāc aizdomāties, kas tad īsti ir mans. Tagad, kad esmu atgriezies, Latviju redzu pavisam citām acīm. Pirms aizbraukšanas man pat Rīga īsti nepatika, tagad gan galvaspilsēta, gan citas pilsētas saista, liekas uzmanības vērtas, vēl joprojām viss liekas interesants, apskates cienīgs — ne tikai vizuāli. Pamanu, ka pavisam citādāki ir arī mūsu cilvēki, mentalitāte. Taču daļa draugu joprojām dzīvo un strādā ārzemēs, arī brālis. Domāju, ka lielākā daļa tomēr ar laiku atgriezīsies. Tie, kas vēl *trako*, paliks, jo nauda *nāk*, liela klubiņu izvēle un citas dzīves vērtības. Lai iztrakojas, bet, kad sāks rasties domas par ģimeni, par vērtībām, viss var mainīties. Uzskatu, ka sava ligzdiņa un dzīve jābūvē tur, kur labi jūties. Te ir mana zeme, te pat gaiss ir ļoti pozitīvs.

Gatis uzskata, ka Latvijā mainījies arī darbaspēka pieprasījums: — Pirms prombraukšanas, kad vēl strādāju Latvijā, bija teiciens, ka mums te rindā pēc darba gaida. Tagad labu darbinieku, īpaši kvalificētu speciālistu pietrūkst. Tas atvieglo būšanu šeit. Nav vairs tās attieksmes, ka neesi vajadzīgs. Ja proti ko darīt, esi Latvijai vajadzīgs. Darbu atradu, vēl būdams Anglijā. Uzreiz pēc lidmašīnas nolaišanās tiku ierauts darbos arī te, ir ieceres.

Puisis atceras: — Sākumā, kad aizbraucu uz Angliju un sāku strādāt, likās — cik *forši*! Par katru stundu samaksā, un cik daudz naudas varēšu sapelnīt! Nauda toreiz, 19 gadu vecumā, bija primārais.

Viņš piebilst, ka iemesls, kāpēc daudzi jaunie brauc prom, nav tik vienkāršs: — Jaunos neapturēt. Jaunie nepaklausīs vecāku vārdiem, lai nebrauc, lai paliek dzimtenē. Jaunajiem taču gribas izpētīt, visu izbaudīt uz savas ādas. Piekrītu, ka nav ko klausīt atrunas, ja vēlas, lai izmēģina, kā tur ir — vēlu veiksmi. Arī ārzemēs nav nemaz tik viegli. Manā skatījumā Latvijā ir augsts dzīves līmenis pat par mazu naudu. Lai vai kā, mēs esam zem jumta, mums ir savi plašumi, savas zemes un īpašumi. Anglijā var pelnīt 30—40 tūkstošu mārciņu gadā, bet tikai tad, ja veiksies, dzīves garumā var nopelnīt īpašumu. Latvijā tas viss par savu zemes pleķīti un jumtu virs galvas ir daudz reālāks un tuvāks, un ne visi to novērtē. Tiesa, viegli nav, arī te ir daudz jāstrādā. Taču Latvija manā uzskatā nav sliņķu zeme.

Sarmīte Plūme,
madoniete,
Latvijas Televīzijas redaktore,
deju kolektīva „Kāre” vadītāja

… Ir 1990. gada 7. jūlijs. Es dodos uz Dziesmu svētku gājienu, un man mugurā pirmo reizi ir manis pašas sarūpēts Madonas tautastērps. Izslienu taisnāk muguru zem smagi izrakstītās villaines, paceļu staltāk galvu zem stāvās torņcepures un lidoju no vēl nezināmām izjūtām. Jūtos tik lepna!.. Tik daudz gadu un svētku ir pagājis kopš tā mirkļa, bet to spilgti atceros vēl aizvien. Kas man devis tādas izjūtas? Vispirms tās ir saknes. Madona ir vieta ar stiprām un dziļām kultūras tradīcijām, patiesi spožu inteliģenci. Šodienas kordziedāšanas tradīcijas nav iedomājamas bez diriģentiem Jāņa Bērziņa, Harija Šulca, Jāņa Sprancmaņa, tāpat kā Deju svētki bez neatkārtojamās tautas deju izpratējas Dzidras Rubenes. Tālāk nāk pārmantojamība — griba to paturēt, uzturēt un nest tālāk. To novēlu jums ikvienam, madonieši, — nest tālāk mūsu gara un kultūras vērtības. Cēli, dižī un cildeni.

Simtgadē dāvina īpaši apgleznotu ģerboņu sienu

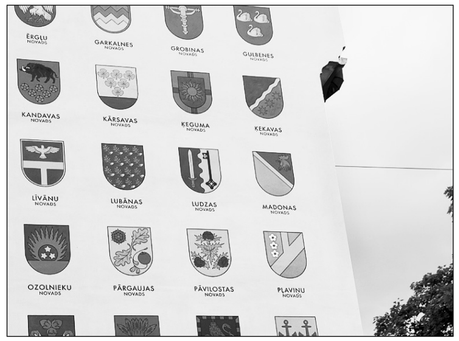

Ģerboņu siena priecē rīdziniekus un viesus. **Foto: LPS.**

BAIBA MIGLONE

Vakar Rīgā pie ēkas Torņa ielā 4 notika dekoratīvās sienas „Latvijas pilsētas un novadi valsts simtgadei” atklāšana. Siena ir visu Latvijas pašvaldību dāvinājums valsts nozīmīgajā jubilejā.

Panno (apgleznotā siena) ar Latvijas pilsētu un novadu ģerboņiem tapis pēc Rīgas domes un Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) iniciatīvas, un to apgleznojis starptautiski pazīstamais latviešu mākslinieks Leonards Laganovskis.

Siena pirmo reizi tika apgleznota 2005. gadā, tomēr, ņemot vērā faktu, ka pa šo laiku ir notikusi administratīvi teritoriālā reforma un daudzas pašvaldības mainījušas savas administratīvās aprises, Latvijas simtgadē tapa ideja sienas gleznojumu atjaunot ar aktuālajiem pašvaldību ģerboņiem.

Kompozīciju vainago valsts ģerbonis, zem tā novietots valsts galvaspilsētas Rīgas ģerbonis un savulaik starptautiski atzītās Kurzemes hercogistes galvaspilsētas Jelgavas ģerbonis. Nākamajā rindā izkārtoti republikas pilsētu ģerboņi, un tiem seko novadu ģerboņi alfabēta secībā, to starpā arī visu piecu Madonas reģiona novadu — Cesvaines, Ērgļu, Lubānas, Madonas un Varakļānu — ģerboņi.

Gleznojuma atrašanās vieta nav izvēlēta nejauši, tā cieši saistīta ar 1991. gada barikāžu notikumiem. Atceroties šo laiku, Vecrīgas laukumam Zigfrīda Annas Meierovica bulvāra, Smilšu ielas un Torņa ielas krustojumā tika piešķirts 1991. gada barikāžu laukuma nosaukums, ko apliecina skaidrojuma plāksne „Laukums nosaukts par godu 1991. gada 13.—27. janvāra notikumiem, kad iedzīvotāji apsargāja Latvijas Republikas valdības, sakaru un plašsaziņas iestādes, lai nepieļautu pret valsts neatkarības atjaunošanu vērsto bruņoto apvērsumu”.

Laukums atrodas Vecrīgas ārējā malā, pie Bastejkalna, un tā redzamākā fasāde ir Jēkaba kazarmu ēkas Torņa ielā 4 pret ugunsmūri. Gan laukuma nosaukums, gan sienas gleznojums ir kā vēstījums par laiku, kad cilvēki no visas Latvijas ieradās Rīgā, lai sargātu savu dzimteni.

„Šis gleznojums ir nopietns simbols Latvijas pašvaldību un tautas saliedētībai, jo nu jau otro reizi tapis par piemiņu vēstures notikumam, kurš saules mūžu paliks ierakstīts mūsu dzimtenes atmiņu ārēs. Tas ir dziļš vēstījums Latvijas simtgadē. Paldies Rīgas pašvaldībai par iniciatīvu un visām pašvaldībām par atbalstu šīs idejas realizēšanā,” pauž LPS priekšsēdis Gints Kaminskis.

Arī Cesvaines novada domes priekšsēdētājs Vilnis Špats atzīst, ka ideja par ģerboņu sienas atjaunošanu ir laba. — 2005. gadā gleznotie jau bija aplupuši, un daudzas pašvaldības kopš tā laika ir mainījušas savas administratīvās aprises. Arī vieta vēsturiski izvēlēta veiksmīgi. Vecrīgā apgrozās daudz tūristu, un, ja vēl gids vērš uzmanību uz šo faktu, nav slikti. Katrā ziņā, kad nākamreiz būšu Rīgā un tajā rajonā, noteikti apskatīšu, — teic Vilnis Špats.

Jāpiebilst, ka sienas sagatavošanas darbus nodrošināja SIA „Rīgas nami”, savukārt katra Latvijas pašvaldība ģerboņu sienas atjaunošanā piedalījās ar līdzfinansējumu.

No dzīves Rīgā pārceļas uz laukiem

INESE ELSIŅA

Pretēji vai par spīti visā pasaulē notiekošajiem globalizācijas un urbanizācijas procesiem strauji pieaug arī iedzīvotāju vēlme pēc vienkāršām un dabiskām lietām, kas iespējamas tikai laukos, tikai dabiskā, civilizācijas nepārslogotā vidē.

Kamēr daudzi steidz pamest laukus un par savu dzīvesvietu labprātāk izvēlas lielpilsētu Rīgu, bikli, tomēr ieraugāmi vērojams arī atgriezenisks process.

Sanita Bērzkalna-Čevere pēc studijām un darba gaitām Rīgā jau gadu kopā ar ģimeni pārcēlusies un dzīvo mūsu novadā. Viņa ir beigusi Latvijas Mākslas akadēmiju, kur studēja tēlniecību, pirms tam studijās apguva keramikas jomu. Māksla ir Sanitas sirdslieta, pedagoģija — ikdienas darbs. Aizvadītajā mācību gadā viņa darbojās Jāņa Simsona Madonas mākslas skolā, kur audzēkņiem mācīja tēlniecības pamatus un zīmēšanu. Paralēli skolotājas darbam ar tēlniecības objektiem piedalījās Vidzemes profesionālo mākslinieku izstādē „Tuvplāns”, kas pavasarī notika Valkā, tāpat ar darbiem Sanita un viņas dēls papildīna plenēra izstādi „100 krēsli”, kas šodien tiks atklāta Madonas muzeja izstāžu zālēs.

— Kopā ar visu ģimeni dzīvojam Degumniekos pie maniem vecākiem zemnieku saimniecībā „Sauleskalns”, — jautāta par izvēlēto mājvietu, atklāj Sanita. — Vīrs kopā ar tēvu apstrādā zemi, es *lipinu* traukus un braucu uz mākslas skolu. Iepriekš dzīvoju Rīgā — studēju un pēc tam strādāju rehabilitācijas centrā. Uz Degumniekiem pārcēlāmies daļēji vecāku mudināti, redzēs, kā ies, kā iedzīvosimies. Mums ir divi bērni, abi mācās Degumnieku pamatskolā. Priecājamies, ka skolā ir mazas klases un bērniem patīk.

Vasarā ar keramikas darbiem Sanita nebaidās apgūt vēl kādu jomu — piepalīdzot ģimenei, viņa dodas uz amatnieku tirdziņiem.

Sanita Bērzkalna-Čevere kopā ar meitu amatnieku tirgū pie Sarkaņu Amatu skolas. **AGRA VECKALNIŅA foto**

— Tirgus jomā tas ir pats sākums, — atzīst mākslinīece. — Bijām amatnieku tirdziņā Madonas pilsētas svētkos, nesen — amatnieku tirgū pie Sarkaņu Amatu skolas. Pilsētas svētkos gāja labi, tomēr jūtu, ka vēl mums nav īstā rūdījuma un prakses braukāt pa tirgiem. Iepriekš mākslas priekšmetus veidoju savam priekam, tagad nodarbojos gan ar mākslu, gan pedagoģiju.

Aicināta pakomentēt izliktos darbus, Sanita stāsta: — Nav tā, ka es ražotu ko vienu un rūpnieciski. Parasti veidoju visu, kas rodas iedvesmas ceļā. Veidoju gan saimniecībā noderīgus priekšmetus — dažādus traukus, svečturus, gan brošas un citas dekoratīvas lietas. Pamatā tā ir svēpētā keramika, kas tapusi ar malku kurinātā ceplī. Mājās cepli dedzinām reti, reizēm dodamies uz galvaspilsētu un cepli dedzinām bijušajā darbavietā. Rīgā savus trīs gadus strādāju rehabilitācijas centrā, vadīju keramikas nodarbības un apdedzinājām centra iemītnieku izveidotos darbus. Mani gaišie darbi — brošas, saktas — veidoti no baltā māla. Izmantoju arī tehniku, kad darbiņš tiek sāļots un ieberzts ar glazūru.

Jāuzsver, ka atšķirībā no citiem keramiķiem Sanitas darbos „nāk ārā” tēlniecības studijās iegūtais. — Man grūti veidot parastus traukus — šķīvjus, krūzes, jo vienmēr gribas klāt likt arī figūras. Tā nu uz cukurtrauka uzlaiduošies putni, svečturus rotā vēl citas figūras.

Kad ieprasos par Sanitas darbošanos pedagoģijā, viņa atbild, ka skolotājas darbs mākslas skolā ļoti patīk. — Skolā ir talantīgi bērni, strādāju ar 3., 4. kursu, savukārt 7. kursam mācīju tēlniecības pamatus. Divas meitenes, kas šogad mūsu skolu beidza, pie manis veidoja noslēguma darbus tēlniecībā.

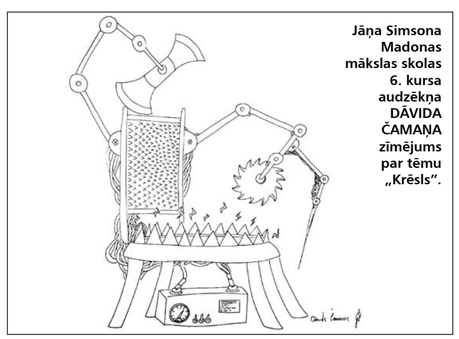

Jāņa Simsona Madonas mākslas skolas 6. kursa audzēkņa DĀVIDA ČAMAŅA zīmējums par tēmu „Krēsls”.